

Ο Σαμανισμός

Β' Λυκείου

Σχ. έτος 2022-2023

Επιβλέπων: Κούβελης Δημήτρης, ΠΕ 01

Σαμανισμός: ορισμός και γεωγραφική εξάπλωση

- ▶ Ο όρος «Σαμανισμός» προέρχεται από τη σανσκριτική λέξη *schramana* (ασκητής, μάγος) και τη λέξη *saman* (*sa*=γνωρίζω+*man*=αυτός), "αυτός που γνωρίζει", που χρησιμοποιήθηκε από το σιβηριανό λαό των Τουνγκούς.
- ▶ Πρόκειται για αρχαίο θρήσκευμα (ή καλύτερα: ομάδα θρησκευμάτων) που λατρεύει τη φύση και τα πνεύματα και ασκεί μαντικές και θεραπευτικές πρακτικές, όπως η έκσταση.

-
- Ο Σαμανισμός είναι ευρύτατα εξαπλωμένος σε όλες τις ηπείρους -Βόρεια Αμερική, Νότια Αμερική, Σιβηρία, Ινδονησία, Ωκεανία κ.λπ.- και γι' αυτό δεν αποτελεί ενιαία θρησκεία και δεν παρουσιάζει ομοιομορφία ως προς τις λατρευτικές του πρακτικές.
 - Κεντρικό πρόσωπο στον Σαμανισμό είναι ο σαμάνος (šamán) ως ιερέας και μάγος-γιατρός. Ο Τζόζεφ Κάμπελ ορίζει τον σαμάνο ως άτομο αρσενικού ή θηλυκού φύλου που έχει στραφεί στον κόσμο του ασυνείδητου, εξαιτίας έντονης ψυχολογικής εμπειρίας.
 - Στο έργο του «Σαμανισμός», ο Μίρτσεα Ελιάντε ορίζει το ρόλο του σαμάνου ως εξής: «[ο σαμάνος] πιστεύεται γενικά ότι θεραπεύει και εκτελεί θαύματα τύπου φακίρ, όπως όλοι οι μάγοι [...] Πέραν αυτού όμως, είναι ψυχοπομπός, επίσης ιερέας, μυστικιστής και ποιητής»

Προσωπικά θρησκευτικά αντικείμενα, Ιερό
τύμπανο.

Σαμανιστικό τοτέμ. Αλάσκα

Πηγές

- ▶ <https://www.protothema.gr/world/article/1114274/samanoi-kai-samanismos/>
- ▶ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

Σύντομη ιστορία του Σαμανισμού

- ▶ Αν και ο σαμανισμός αρχίζει πολύ πριν τη γραπτή μας ιστορία, φαίνεται πως σε πολύ αρχαϊκές εποχές οι σαμάνοι κάθε φυλής υπήρξαν οι πρώτοι που αναζήτησαν το νόημα της ζωής και προσπάθησαν να ελέγξουν τα καιρικά φαινόμενα και τις δυνάμεις της φύσης.
- ▶ Η αναζήτηση λοιπόν των απαρχών του Σαμανισμού είναι εξαιρετικά δύσκολη λόγω απουσίας γραπτών μαρτυριών ή ιερών χώρων και αντικειμένων στη μακρινή αρχαιότητα. Οι σαμάνοι και οι πρακτικές τους σχετίζονταν με τις πρώτες κυνηγετικές-τροφοσυλλεκτικές κοινωνίες και συνέχισαν να υπάρχουν μετά τη νεολιθική εποχή και μέχρι σήμερα.

Βωμός Βουντού. Abomey, Μπενίν, 2008.

Προστάτης του χωριού, περιοχή Nsaro, Κονγκό.
Φωτογραφία από τον Elisofon Eliot (1947).

Τα πιστεύω του Σαμανισμού

- ▶ Ο Σαμανισμός είναι ένα θρησκευτικό σύστημα στη βάση του οποίου βρίσκεται η λατρεία της φύσης, η πίστη στα πνεύματα και οι θρησκευτικές-θεραπευτικές τεχνικές, όπως η Έκσταση.
- ▶ Ο Σαμάνος, άνδρας ή γυναίκα, θεωρείται ότι έχει υπερφυσικές δυνάμεις και είναι ταυτόχρονα μάγος-θεραπευτής, ιερέας, μάντης και ψυχοπομπός.
- ▶ Για να αναγνωριστεί από την κοινότητα οφείλει να έχει ορισμένα σωματικά χαρακτηριστικά, όπως π.χ. λιγότερα δάχτυλα στα χέρια, ή/ και πνευματικά, όπως την δυνατότητα να πέφτει εύκολα σε έκσταση και να παθαίνει επιληπτικές κρίσεις.
- ▶ Ακόμη, ο Σαμάνος έχει την ικανότητα να θεραπεύει με εξορκισμούς και μαγικές τελετές, διώχνοντας τα κακά πνεύματα από τους ανθρώπους και επικαλούμενος τα καλά πνεύματα και μπορεί να βοηθήσει άτεκνες γυναίκες να κάνουν παιδιά στέλνοντας τους μια «έμβρυο ψυχή» από το «Δέντρο Των Εμβρύων» που βρίσκεται στον ουρανό.
- ▶ Είναι επίσης που καθοδηγεί τη φυλή στο κυνήγι ή βρίσκει χαμένα ζώα.

- ▶ Εκτός από αυτά, ο Σαμάνος μπορεί να κάνει μαντείες, μεταφέροντας στους ανθρώπους τα λόγια των πνευμάτων, τα οποία του δίνουν υπερφυσικές δυνάμεις. Εάν ο Σαμάνος αρνηθεί την αποστολή του, τα πνεύματα θα τον τιμωρούν μέχρι να αλλάξει γνώμη.
- ▶ Η Επικοινωνία με τα υπερφυσικά όντα επιτυγχάνεται μέσω της ιερότερης για τους σαμανιστές πράξης, δηλαδή της έκστασης. Σε μια ατμόσφαιρα φορτισμένη με δυνατή μουσική, χορό και τραγούδι, ο Σαμάνος οδηγείται σε έκσταση, βγαίνει από τον εαυτό του και επιτρέπει στα πνεύματα να μιλήσουν με το στόμα του και να ενεργήσουν μέσα από τα δικά του χέρια.
- ▶ Είτε δηλαδή η ψυχή φεύγει από το σώμα του και οδηγείται στον χώρο των πνευμάτων, είτε το ίδιο το πνεύμα καταλαμβάνει το σώμα του Σαμάνου για να επικοινωνήσει με τους ανθρώπους.
- ▶ Οι σαμανιστές θεωρούν ότι οι ασθένειες προκαλούνται από τα πνεύματα, τα οποία πρέπει να κατευναστούν για να πετύχει η θεραπεία. α προκληθεί από τα πνεύματα που μπαίνουν στο σώμα ενός ανθρώπου. Ο σαμάνος τον θεραπεύει, βγάζοντας τα πνεύματα από μέσα του.
- ▶ Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι ο Σαμάνος προστατεύεται και καθοδηγείται από ένα ή περισσότερα πνεύματα τα οποία έχουν τη μορφή ζώου ή ανθρώπου του αντίθετου φύλου.

Θεραπευτής, Νιγηρία, δυτική Αφρική αρχές του 20ου αιώνα.

Μάσκα που φοριέται από χορευτές που αντιπροσωπεύουν το πνεύμα των προγόνων Dodo, Barawa.

Τελετουργική μάσκα Dogon.

- Ο σαμάνος λοιπόν (πιστεύεται ότι) μαντεύει γεγονότα μακρινά στον τόπο και το χρόνο, ανακαλύπτει χαμένα αντικείμενα, εγγυάται την επιτυχία της αλιείας ή του κυνηγιού και θεραπεύει ασθένειες.

Η κοινωνική θέση και οι λειτουργίες του Σαμάνου

- ▶ Η πεποίθηση ότι ο σαμάνος επικοινωνεί με τα πνεύματα του δίνει κύρος.
- ▶ Ένας καλός (λευκός) σαμάνος μπορεί να προξενήσει και καλό και κακό, ανάλογα με τις διαθέσεις του, ενώ ένας κακός (μαύρος) σαμάνος είναι πολύ επικίνδυνος.
- ▶ Λόγω του λειτουργήματος του, δεν μπορεί να εργαστεί (να κυνηγήσει ή να ψαρέψει) και έτσι συντηρείται από τα υπόλοιπα μέλη της φυλής. Ορισμένοι σαμάνοι εκμεταλλεύονται τη θέση τους για να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη.
- ▶ Σε πολλές περιοχές οι σαμάνοι είχαν και πολιτική δύναμη, ως επικεφαλής των φυλών (π.χ. στη Βόρεια Μογγολία). Όταν οι Μπουριάτ πολεμούσαν εναντίον των Ρώσων, καθοδηγούνταν στις μάχες από τους Σαμάνους τους (17ος-18ος αι.).

Μάγος. Καμερούν, 2004.

Μάντης. Νοτιοανατολικά της Σενεγάλης (Δυτική Αφρική)

Ιεροδιάμεσος στη Γκάνα.

Σαμάνος της Σιβηρίας

Η κοσμολογία του Σαμανισμού

Οι σαμανιστές πιστεύουν πως το Σύμπαν αποτελείται από πολλούς ουρανούς, όπου κατοικούν τα πνεύματα, ενώ στη Γη κατοικούν οι άνθρωποι.

- Η Γη έχει σχήμα δίσκου και στο κέντρο της βρίσκεται μία τρύπα από την οποία περνούν οι οντότητες του Κάτω Κόσμου.
- Η Γη περιβάλλεται από νερό και στηρίζεται στην πλάτη ενός τεράστιου ζώου, το οποίο -ανάλογα με τον λαό- είναι κροταλίας, ψάρι ή μαμούθ, που όταν κουνιέται προκαλεί τους σεισμούς.

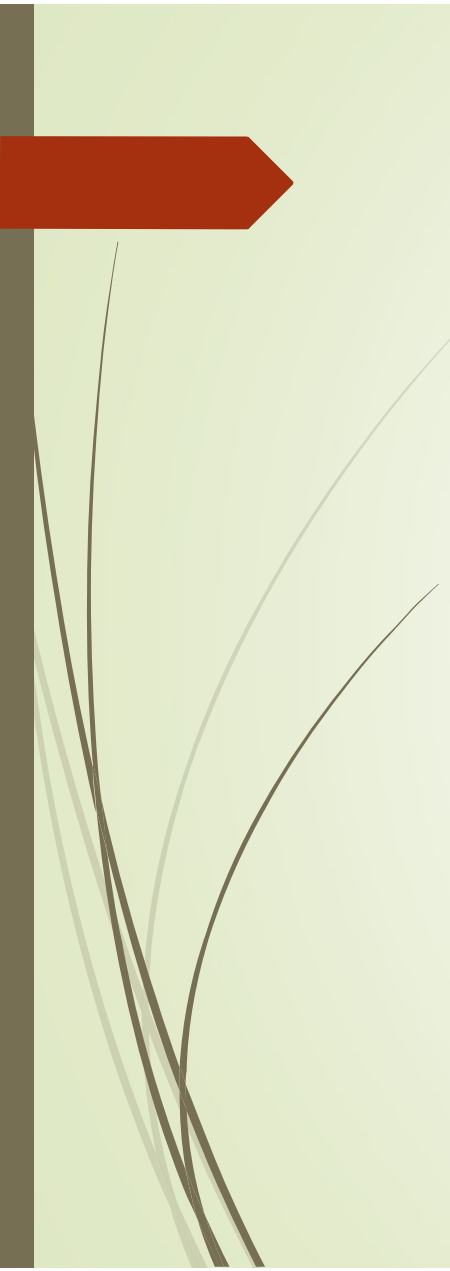

- ▶ Στα πιστεύω του σαμανισμού, συμπεριλαμβάνεται και το Δέντρο Του Κόσμου. Ο κόσμος πάνω από την Γη, όπου κατοικούν τα πνεύματα, αποτελείται από 3,7,9 ή 17 στρώματα ή ουρανοί. Αυτοί οι ουρανοί στηρίζονται σε μια κολώνα που περνά από το κέντρο της Γης, φτάνει ως την κατοικία των ανώτερων πνευμάτων και αποκαλείται «Δέντρο Του Κόσμου».

- Οι μεγαλύτερες θεότητες του Σαμανισμού είναι ο συνήθως αποκαλούμενος Θεός Ουρανός, ο οποίος θεωρείται παντοδύναμος και δημιουργός του σύμπαντος, μια υποδεέστερη γυναικεία Θεότητα και ο Θεός του Κάτω Κόσμου (Ερλικ).

-
- Για τους σαμανιστές, ο άνθρωπος αποτελείται από το σώμα και την ψυχή ή τις ψυχές, η οποία είναι ορατή όταν καθρεφτίζεται στο νερό, και από μία ψυχή-σκιά που είναι ορατή όταν λάμπει ο ήλιος.
 - Τέλος, πιστεύεται ότι στον Κάτω Κόσμο μετέβαιναν πολλές φορές οι άνθρωποι πριν την αναγέννησή τους, σε ένα αδιάκοπο κύκλο ζωής και θανάτου, ενώ ο Σαμάνος είναι εκείνος που οδηγεί την ψυχή σε αυτόν ώστε να βρει λύτρωση και να πάψει να περιπλανιέται στον κόσμο όπου έζησε.

Πηγές:

- Μιρτσέα Ελιάντε, Σαμανισμός, εκδ. Χατζηνικολή, Αθήνα 2009
- Βιβλίο: Οι Θρησκείες (Εκδοτική Αθηνών)
- Βιβλίο Θρησκευτικών Β' Λυκείου
- <https://el.m.wikipedia.org>
- <https://www.protothema.gr/world/article/1114274/samanoi-kai-samanismos/>
- <https://www.rferl.org/a/shaman-of-siberia/27992537.html>
- <https://www.chaplainoftheheart.com/journal/shamanism-and-divination>